

Wycieczka nr 77
miasto ZAMOŚĆ
(25-26 maj 2019)

Region: województwo lubelskie

Dystans: ok. 6-8 km (spacer po terenie miasta)

Rodzaj wycieczki: samochodowa

Stopień trudności: niski

Minimalny wiek uczestnika: 7-8 lat

Witam serdecznie na kolejnej wycieczce krajoznawczej. Tak jak ostatnio zapowiadałem, przenosimy się do województwa lubelskiego a dokładnie do miasta **Zamość**. Zwiedzanie okolic Roztocza i Zamojszczyzny, rozpoczniemy od odwiedzin głównego miasta w tym regionie tj. właśnie Zamościa. Nie będę podczas Opisu prezentował ani proponował miejsc, gdzie można przenocować czy zjeść obiad. Jest tyle miejsc w regionie, że każdy coś na pewno znajdzie dla siebie. Raczej wolałbym skupić się na zabytkach czy też innych atrakcjach, które na nas czekają w tym pięknym mieście. Tak więc zaczynamy naszą wędrówkę. Aha, jeszcze jedno. Zapoznając się z opisami miejsc, które odwiedziliśmy podczas tej wycieczki, proszę wziąć pod uwagę, że są to tylko fragmentaryczne informacje, zaczerpnięte z różnych źródeł, do których linki umieściłem na końcu Opisu. Z pewnością zapoznanie się z nimi ułatwi i pozwoli na inne spojrzenie na zabytki, które zobaczymy podczas tej wycieczki.

*Zamość – jest starym miastem, gdyż prawa miejskie uzyskał w 1580 r. w wyniku starań Jana Zamoyskiego. Miasto zostało zaprojektowane w całości przez włoskiego architekta **Bernardo Morando**. Co ciekawe, Zamość miał być miastem idealnym pod względem urbanistycznym. Powstało praktycznie od przysłowiowego zera. Zostało wytyczone na planie wydłużonego pięcioboku z centralnie usytuowanym, dużym kwadratowym **Rynkiem Wielkim** (zdjęcie nr 1) z dwoma placami targowymi: Solnym i Wodnym. Projektując miasto wytyczono dzielnice dla osadników różnych narodowości. Do czasów współczesnych w prawie niezmiennej*

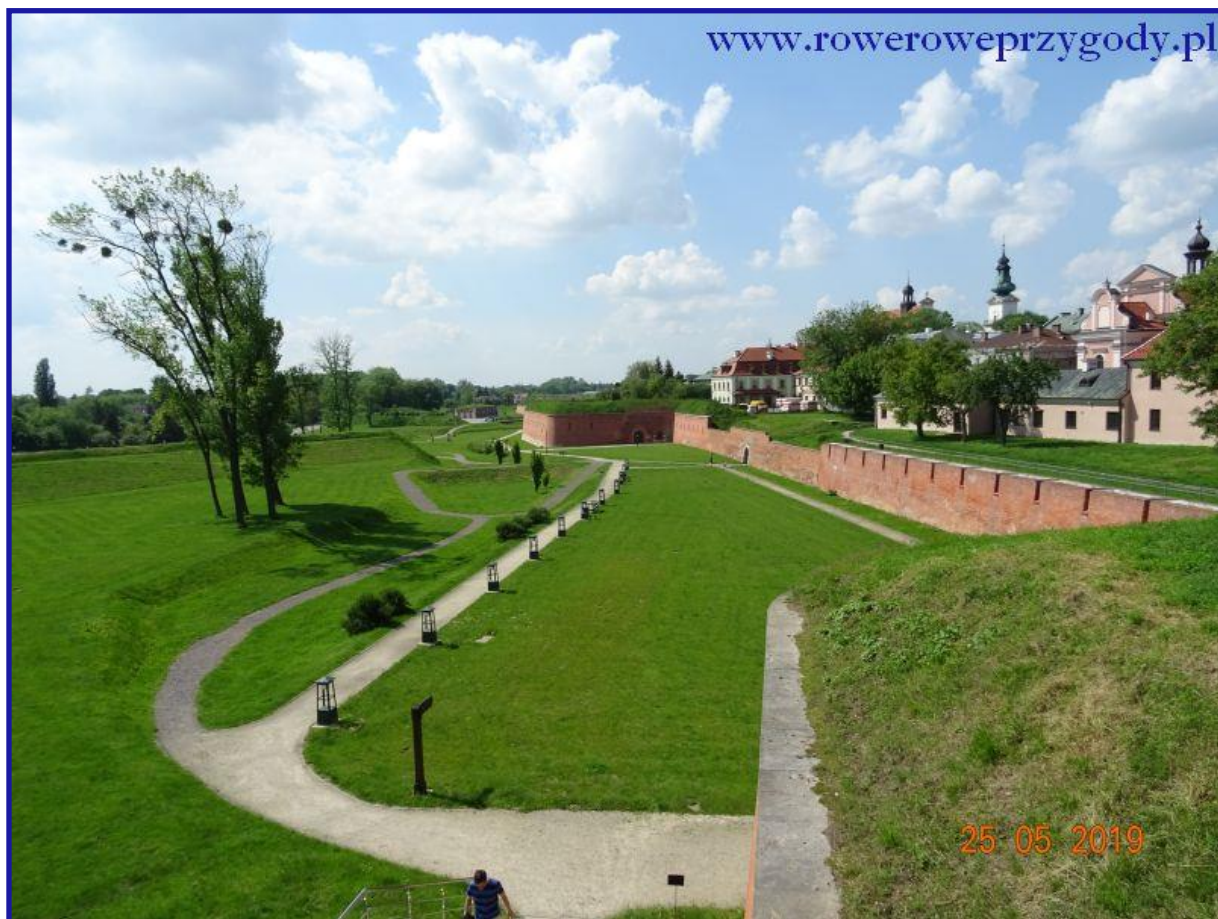
*formie układ Starego Miasta, gdzie ulice przecinają się pod kątem prostym. Już po 11 latach od powstania miasta, Zamość liczył **217 domów**, co pokazał spis z 1591 r., jednakże częsta ilość pożarów wpływała na zmianę liczby domów. Zamość rozwijał się bardzo intensywnie, największy rozkwit miasto przeżywało do połowy XVII wieku. Jan Zamoyski pozwolił na osiedlenie się w*

Zdjęcie nr 1 – Rynek Wielki (Główny) w Zamościu.

*mieście **Ormian, Żydów, Greków**. Jak możemy przeczytać w źródłach internetowych mieszkali też tutaj: **Włosi, Szkoci, Niemcy i Węgrzy**. To wszystko powodowało bardzo duże zróżnicowanie kulturowe i wyznaniowe.*

Zamość dzięki działalności jego założyciela Jana Zamoyskiego oraz jego syna Tomasza, rozkwitł jako miasto zamożnych kupców, ale także jako ważny w kraju ośrodek kultury, sztuki i nauki związany tutaj z powstałą **Akademią Zamojską**. Ponadto trzeba wspomnieć, iż Zamość był niezdobytą przez wieki twierdzą, którego mury nie oparły się wielu różnym wojskom.

W XVIII wieku nastąpił upadek miasta. Przyczyniły się do tego zawirowania polityczne, prowadzące do trzech kolejnych rozbiorów Polski przez trzy mocarstwa: **Rosję, Austrię i Prusy**. Już po pierwszym rozbiorze Zamość został zajęty przez Austrię. Wtedy to miasto zostało opuszczone przez bogatych kupców. Akademia Zamojska została zlikwidowana jak również wszystkie klasztory. Po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. Zamość znalazł się na terenie Królestwa Polskiego, całkowicie zależnego od Imperium Rosyjskiego. Rosjanie przekształcili Zamość w silną twierdzą o dużym znaczeniu militarnym przy granicy z Austrią. W następnych latach Zamość aż do likwidacji Twierdzy był silną fortecą (zdjęcie nr 2).

Zdjęcie nr 2 – Widok na dawne mury obronne, wchodzące w skład infrastruktury obronnej Twierdzy Zamość (okolice Bramy Szczebrzeskiej).

Warto wspomnieć, iż w czasie **Powstania Listopadowego**, Zamość był miejscem wielomiesięcznej obrony, był również bazą dla pomyślnych działań wojsk polskich w czasie Powstania.. Załoga Twierdzy poddała się jako jedna z ostatnich placówek powstańczych.

Druga Wojna Światowa odbiła złowieszcze piętno na mieszkańcach Zamościa. Wniszczone przez okupację niemiecką, miasto straciło aż 40% mieszkańców. W czasie wojny w Zamościu mieściło się

kilka obozów niemieckich m.in. dwa obozy jeńców radzieckich i obóz dla wysiedleńców z terenu Zamojszczyzny. Obecnie Zamość jest miastem o wyjątkowych walorach urbanistycznych i architektonicznych. Liczy ok. **68 tysięcy** mieszkańców i przyciąga tysiące turystów rocznie.

Nie sposób przedstawić całej historii tego miasta na kilku stronach kartek, niemniej zachęcam przed przyjazdem tutaj do dogłębniejszego zapoznania się z historią miasta np. poprzez obejrzenie krótkiego filmu o dziejach zamojskiej Twierdzy, przy okazji zwiedzania **Muzeum Fortyfikacji i Broni „Arsenal”**, ale o tym wspomnę jeszcze dalej w niniejszym Opisie. Poniżej zaprezentowałem kilka głównych atrakcji i zabytków w Zamościu, które mieliśmy okazję sami zobaczyć podczas naszej wycieczki (**źródło tekstu na końcu Opisu**).

Ratusz - jeden z głównych zabytków, znajdujących się na Rynku Głównym w Zamościu (**zdjęcie nr 3**).

Pierwotna bryła ratusza powstała w 1591 r. wg projektu znanego nam już architekta Bernardo Morando. Jak czytamy na stronie internetowej zabytek.pl (link na końcu Opisu), obiekt był wielokrotnie przebudowywany np. w latach 1767-1770 r. dobudowano schody w 1770 r. zamontowano na wieży zegar. Ratusz znajduje się północnej części Rynku Głównego. Posiada 52 metrową wieżę zegarową oraz wspomniane już wcześniej schody, bardzo szerokie o kształcie wachlarza. Na wieży Ratusza codziennie (w sezonie turystycznym) o godz. 12⁰⁰, jest odgrywany zamojski hejnał, ale tylko w trzy strony świata – poza zachodnią, ponieważ według legendy, założyciel miasta Jan Zamoyski zakazał grać trębaczom w kierunku **Krakowa**, czyli ówczesnej siedziby króla

Zdjęcie nr 3 – Zamajski Ratusz w całej okazałości.

Zygmunta III Wazy, którego planów hetman nie popierał. W swojej historii zamojski Ratusz pełnił nie tylko funkcję magistratu lecz również wykorzystywano go do celów wojskowych, szpitalnych i jako więzienie. Aktualnie Ratusz jest siedzibą Urzędu Miasta, Straży Miejskiej oraz zamojskiego Centrum Informacji Turystycznej i Historycznej. Z ciekawostek dotyczących tego zabytku, można przytoczyć fakt, że podczas II Wojny Światowej zamojski Ratusz nie uległ zniszczeniom. Przy wejściu do Ratusza, do którego prowadzą wspomniane wcześniej szerokie, wachlarzowe schody (**zdjęcie nr 4**), znajdują się trzy tablice. Jedna z nich, po lewej stronie upamiętnia wpisanie zamojskiego Starego Miasta na listę **Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO** (**źródła tekstu na końcu Opisu**).

Zdjęcie nr 4 – Widok od frontowej strony na zamojski Ratusz (widoczne, słynne wachlarzowe schody).

Kamieniczki Ormiańskie – zabytkowe kamieniczki, zbudowane przez Ormian, położone w północnej

*części Rynku Głównego. Ta część miasta została przyznana przez Jana Zamojskiego, **Ormianom**, stąd nazwa ulicy oraz kamienic. Powstały one w połowie XVII wieku. Każda z kamienic posiadała innego właściciela, a po I Wojnie Światowej przeszły w posiadanie państwa – co ciekawe ostatnimi właścicielami byli głównie*

Zdjęcie nr 5 – Pięć , pięknie ozdobionych ormiańskich kamienic na zamojskim Rynku.

Żydzi. Szczególnie pięknymi jest pięć kamienic, położonych na prawo od Ratusza (zdjęcie nr 5). Niektóre z tych kamienic mają konkretne nazwy np. :

- kamienica „Pod Madonną” - mieszcząca się na ulicy Ormiańskiej. Jest to kamienica w kolorze żółtym.
- kamienica „Pod Małżeństwem” - mieszcząca się na ulicy Ormiańskiej 24. Wraz kolejnymi trzema kamienicami stanowi siedzibę Muzeum Zamojskiego.

Warto wspomnieć, iż w latach 70-tych przy okazji renowacji Starego Miasta, także ormiańskie kamieniczki przeszły remont, podczas którego zostały ozdobione różnymi elementami dekoracyjnymi np. fryzami, płaskorzeźbami, attykami (źródło tekstu na końcu Opisu).

Twierdza Zamość – fortyfikacje otaczające Zamość, zbudowane na przełomie XVI i XVII wieku na zlecenie Jana Zamoyskiego.

Były one wielokrotnie przebudowywane, w największym stopniu w latach 20-tych XIX wieku. Jedną z największych twierdz w historii Polski w XVII i XVIII wieku (zdjęcie nr 6). Co ciekawe w swojej historii przeszła pięć oblężeń np. kozacko-tatarskie w czasie powstania Chmielnickiego, i oblężenie

Zdjęcie nr 6 – Fragmenty dawnych murów obronnych Twierdzy Zamość.

wojsk szwedzkich w czasie Potopu Szwedzkiego. Twierdza została zlikwidowana w 1866 r. System obronny opierał się na systemie fos i wałów. Z ziemi uzyskanej przy kopaniu fos, sypano wały kurtyń i

bastionów. Następnym etapem budowy fortyfikacji to budowa kolejnych elementów systemu obronnego np.:

- Arsenалу (zdjęcie nr 7)
- Bramy Lubelskiej
- Bramy Lwowskiej
- Bramy Szczerzeskiej

Całość została ukończona w 1618 r., wówczas to Twierdza Zamość uzyskała ostateczny kształt siedmioboku z 7 bastionami, z których pozostał do dzisiaj

tylko Bastion VII. Ostatecznie Twierdza została zlikwidowana z rozkazem cara **Aleksandra II** w listopadzie 1866 r. Niedbale prowadzona rozbiórka spowodowała, że wiele umocnień zachowało się do dzisiaj np. **nadszaniec przy bastionie VII**, który pełnił do 2008 r. funkcje handlowe a dzisiaj jest atrakcją turystyczną (zdjęcia nr 8,9).

Zdjęcie nr 8 – Dawny Bastion VII (element Twierdzy Zamość)

Zdjęcie nr 9 – Armaty na szczycie Bastionu VII – ciekawa atrakcja dla dzieci.

Akademia Zamojska (zdjęcie nr 10) – świecka uczelnia założona w 1594 r. przez Jana Zamoyskiego

w Zamościu dla studentów z Polski i Litwy. Akademia była pierwszą prywatną uczelnią, a trzecią po krakowskiej i wileńskiej w Rzeczypospolitej. W przeciwieństwie do wspomnianych dwóch uczelni, Akademia Zamojska była w całości ufundowana przez prywatną osobę. Jak czytamy na stronie Wikipedii (link na

Zdjęcie nr 10 – Budynek dawnej Akademii Zamojskiej.

końcu opisu), uczelnia zamojska zdobyła znaczny rozgłos nie tylko w Polsce, ale też w Europie. Dzięki niej, Zamość był na przełomie XVI i XVII jednym z głównych ośrodków naukowych w Polsce. Co ciekawe Akademia w Zamościu miała być przeznaczona głównie dla szlachty, jednakże jej charakter zmienił się ze szlacheckiego na mieszczański.

działalność Akademii została zakończona przez zaborcę austriackiego w 1748 r. Obecny, skromny budynek dawnej Akademii został nadany w pierwszej połowie XIX wieku. Część ozdób usunięto np. ozdobne gzymsy, arkady na dziedzińcu. Obecnie w budynku mieści się I Liceum Ogólnokształcące im. Jana Zamojskiego (źródło tekstu na końcu Opisu).

.....
Muzeum Fortyfikacji i Broni „Arsenal” – Muzeum to jest oddziałem **Muzeum Zamojskiego w Zamościu**. Powstało dzięki wsparciu Unii Europejskiej. Składa się z trzech części:

- **Prochownia** - (Zdjęcie nr 11) – obiekt muzealny stanowiący dawną prochownię, tu znajduje się niewielka salka, gdzie możemy obejrzeć **multimedialną** projekcję o rozwoju zamojskiej twierdzy.

Zdjęcie nr 11 – Jeden z muzealnych obiektów tzw. Prochownia, wchodząca w skład Muzeum Fortyfikacji i Broni „Arsenal” w Zamościu.

- **Arsenal** – główny budynek muzealny , dawny arsenał, w którym dostępne są wystawy na parterze i pierwszym piętrze. Na parterze można obejrzeć m.in. broń białą, palną, mundury armaty m.in. (zdjęcia nr 12,13). Z kolei na piętrze prezentowane są wystawy czasowe, m.in. podczas naszej wycieczki mieliśmy okazję obejrzeć m.in. wystawę modeli samolotów, czołgów i innych pojazdów z okresu II Wojny Światowej oraz wystawę zdjęć i dokumentów z okresu, kiedy wybuchła II Wojna Światowa (zdjęcia nr 14,15).

Zdjęcie nr 12 – Muzeum Arsenal – miejsce, gdzie prezentowane są dawne armaty.

Zdjęcie nr 13 – Muzeum Arsenal – prezentacja dawnych mundurów z różnych okresów.

Zdjęcie nr 14 – Muzeum Arsenal – wystawa czasowa na piętrze – zdjęcia i dokumenty z początku II Wojny Światowej.

Zdjęcie nr 15 – Muzeum Arsenal - wystawa czasowa na piętrze muzeum – m.in. zdjęcia i dokumenty z II Wojny Światowej.

- ***Pawilon pod Kurtyną*** – naprzeciwko Arsenalu, po południowej stronie ul. Zamkowej, znajduje się nowy, duży pawilon ze szklanym dachem, stanowiący trzecią część muzeum, znajdują się tam m.in. sprzęty i maszyny wojskowe z XX wieku oraz ekspozycje multimedialne, obrazujące działania wojenne na terenie Zamojszczyzny (źródło tekstu na końcu Opisu).

.....
Synagoga- znajduje się na Starym Mieście przy ulicy Ludwika Zamenhofa 9, dawniej zwana ulicą Żydowską. Jak czytamy w Wikipedii (link na końcu Opisu), jest najlepiej zachowaną późnorenesansową synagogą w Polsce (zdjęcie nr 16). Została zbudowana w latach 1610 – 1620 r. Podczas II Wojny Światowej, Niemcy zdewastowali synagogę i urządzili w niej warsztaty stolarskie. Po wojnie wykonano

szereg prac remontowych, dzięki którym budynek został przeznaczony na bibliotekę. W marcu 2005 r. biblioteka została przeniesiona do nowej siedziby a budynek wrócił w ręce społeczności żydowskiej. Obecnie mieści się tutaj multimedialne muzeum historii Żydów Zamościa i Okolic. Odbywają się tutaj wykłady, koncerty a także jest to miejsce modlitwy dla grup pochodzenia żydowskiego (**źródło tekstu na końcu Opisu**).

.....
Pałac Zamoyskich – (zdjęcie nr 17) pierwszy obiekt jaki zaczęto budować po założeniu miasta według znanego nam już architekta Bernardo Morando. Pierwszy pałac zbudowano w stylu renesansowym, miał formę prostokąta o długości 60 metrów, dwie kondygnacje i wieżę z tarasem.

Wraz z upływem lat pałac przechodził różne etapy np. w roku 1658 r. spłonął, by w 1660 r. zostać odbudowanym ale już w stylu barokowym. Z kolei z połowie XVIII wieku został gruntownie

Zdjęcie nr 17 – Dawny pałac Zamoyskich w Zamościu (widok od frontu).

przebudowany, kiedy to od strony frontowej, dobudowano po bokach dwie duże oficyny, które na

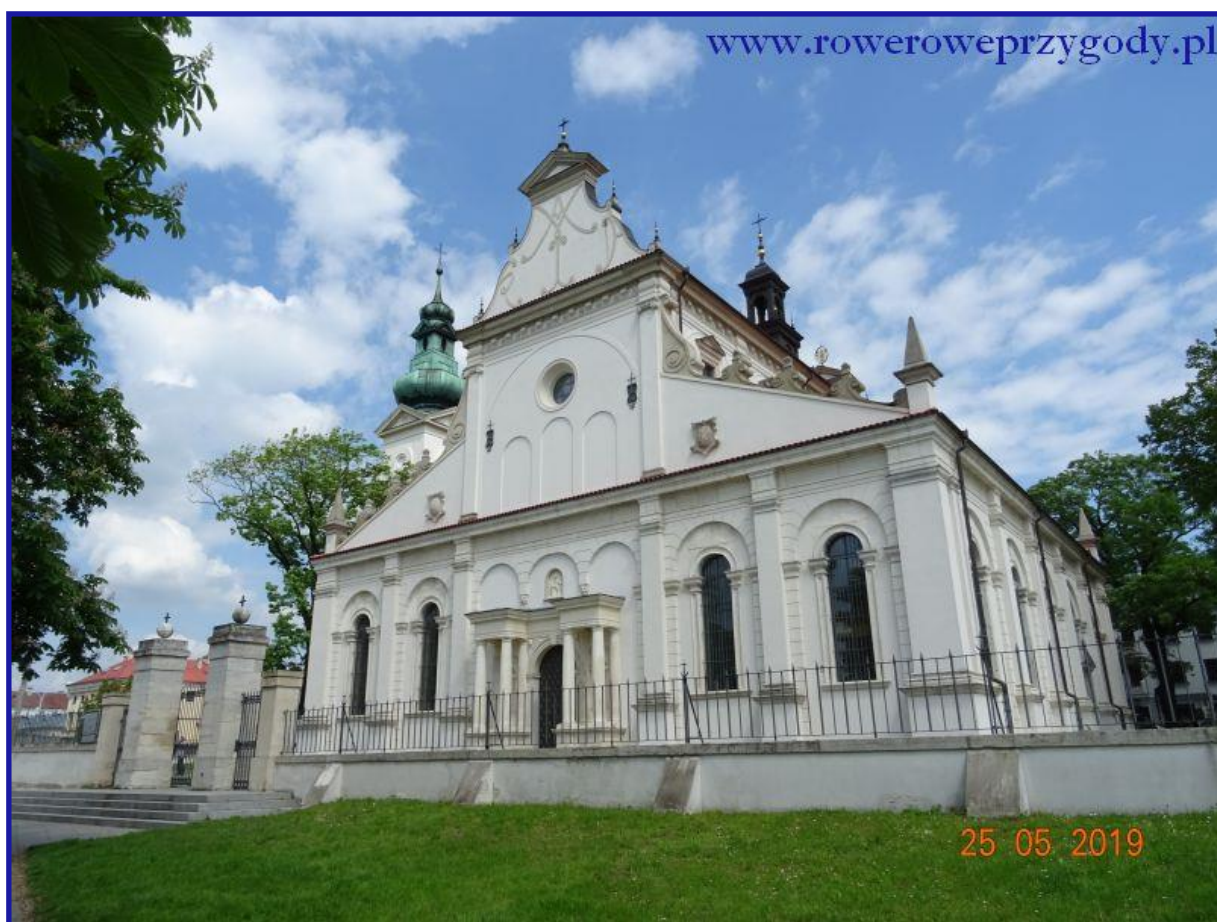

końcach połączone były murem z dużą bramą, tworząc w ten sposób okazały dziedziniec pałacu. Na początku XIX wieku pałac zmieniono na styl klasycystyczny. W roku 1821 r. pałac został sprzedany władzom państwowym, został przebudowany z przeznaczeniem na szpital wojskowy. W latach 1918 – 2017 r. w pałacu mieściły się sądy (okręgowy i rejonowy). Obecnie przed dawnym pałacem Zamoyskich

Zdjęcie nr 18 – Pomnik Jana Zamoyskiego przed pałacem Zamoyskich.

urządzono skwer z nielicznymi drzewami, na którym od 2005 r. wznosi się pomnik Jana Zamoyskiego, dosiadającego konia i trzymającego w prawej ręce buławę (zdjęcie nr 18) (źródło tekstu na końcu Opisu).

Katedra Zmartwychwstania Pańskiego i św. Tomasza Apostoła – świątynię ufundował założyciel miasta Jan Zamoyski, została ona zbudowana według projektu Bernardo Morando, który stworzył projekt nawiązujący do kościołów włoskich z XV i XVI w. (zdjęcie nr 19).

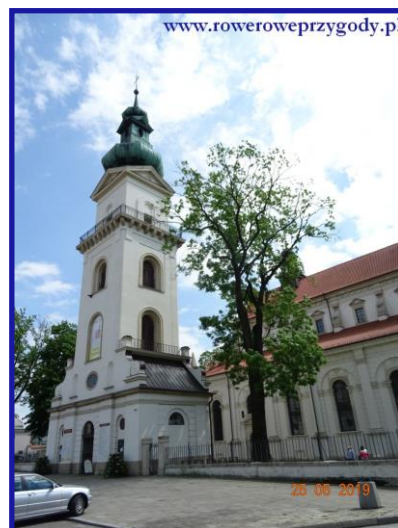

Zdjęcie nr 19 – Zamojska katedra m.in. Zmartwychwstania Pańskiego i św. Tomasza Apostoła.

Podczas VII pielgrzymki do Polski w 1999 r. wizytę w katedrze złożył papież Jan Paweł II. Katedra pełni rolę kościoła parafialnego. Przy katedrze wznosi się **późnobarokowa dzwonnica**, wybudowana w drugiej połowie XVIII w. (zdjęcie nr 20). Znajdują się w niej trzy dzwony:

- Jan – największy, pochodzący z XVII wieku
- Wawrzyniec z XVIII wieku
- Tomasz z XVIII wieku

Na szczycie dzwonnicy znajduje się punkt widokowy, z którego można skorzystać odpłatnie (źródło tekstu na końcu Opisu).

Brama Szczepzewska – jedna z trzech dawnych bram na Starym Mieście. Powstała na początku XVII wieku, kiedy rozbudowywano Zamość. Wygląd Bramy Szczepzewskiej zmieniał się wielokrotnie na przestrzeni lat. Przejazd przez tą bramę był możliwy do roku 1866, kiedy zamurowano przejazd. Po zamknięciu przejazdu utworzono tutaj więzienie, w którym przebywał m.in. **Walerian Łukasiński**.

Później utworzono w budynkach Bramy Szczepzewskiej **Hotel „Sejmikowy”** oraz następnie komisariat Policji. W latach 2007 – 2009 r. przeprowadzono jego gruntowny remont nadając mu obecny wygląd (zdjęcie nr 21). Od 2012 r. na tereny zielone na południe prowadzi drewniana kładka (źródło tekstu na końcu Opisu).

Zdjęcie nr 21 – Jedna z dawnych trzech bram, prowadzących do miasta – tj. Brama Szczepzewska.

Zamojskie ZOO - jest jednym z najstarszych ogrodów zoologicznych w Polsce. Jego początki sięgają roku 1918, kiedy to **Stefan Miler**, profesor Męskiego Gimnazjum, postanowił założyć pierwszy w Polsce ogródek przyrodniczy. Profesor Miler uważał, że tylko ciągły kontakt z przyrodą pozwoli na efektywne nauczanie biologii. Przy okazji polecam bardzo ciekawy artykuł nt. historii powstania ogrodu zoologicznego w Zamościu. Jak możemy przeczytać w poniższym artykule, początki ZOO były bardzo skromne. Cała ekspozycja zlokalizowana na terenie zabytkowego Starego Miasta, zajmowała powierzchnię 20 m x 12 m, na której znajdowały się cenne rośliny użytkowe oraz ze zwierząt wiewiórki.

Obecnie ZOO w Zamościu odwiedza rocznie ok. 200 tys. osób. Jako ciekawostkę można napisać, że zamojski ogród zoologiczny zajął pierwsze miejsce w konkursie **Polska Pięknieje** oraz zdobył nagrodę główną głosowania internetowego wśród **Siedmiu Cudów Funduszy Europejskich**. Poniżej umieściłem parę zdjęć, zrobionych podczas naszej wizyty w zamojskim ZOO (źródło tekstu na końcu Opisu).

Zdjęcie nr 22 – Wejście główne do zamojskiego ZOO.

Zdjęcie nr 23 – Aktywne zwiedzanie ZOO.

Zdjęcie nr 24 – Jedna z alei Ogrodu – na pierwszym planie Autor Opisu.

Zdjęcie nr 25 – Jeden z egzotycznych motyli, widoczny pod plasterkiem pomarańczy.

Zdjęcie nr 26 – Zamojska żyrafa.

Zdjęcie nr 27 – Teren zajęty przez surykatki.

To wszystko na dzisiaj. Mam nadzieję, że nie zanudziłem Państwa powyższymi informacjami. Na koniec, nie pozostaje mi nic innego jak tylko zaprosić do odwiedzenia tego magicznego miasta, jakim jest **Zamość**. Ja tak sobie myślę, że jeszcze tutaj wrócę.

Uwagi, komentarze lub inne spostrzeżenia, którymi chcielibyście się podzielić, proszę kierować na: roweroweprzygody@gmail.com

Życzę dobrej pogody i dużo wrażeń z wycieczki...

Darek Jedliński

Dokumentacja zdjęciowa:

- ***Herb Zamościa*** – źródło: Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=907075>
- ***Wszystkie zdjęcia*** – autor niniejszego Opisu.

Źródła internetowe (linki):

- ***Historia Zamościa***
 - <http://www.cf2004.zamosc.pl/historia/historia.html>
- ***Ratusz***
 - <https://zabytek.pl/pl/obiekty/zamosc-ratusz>
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Ratusz_w_Zamo%C5%9Bciu
 - <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/21734,zamosc-rynek-wielki.html>
- ***Kamienice Ormiańskie***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienice_ormia%C5%84skie
- ***Twierdza Zamość***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Twierdza_Zamo%C5%9B%C4%87
- ***Akademia Zamojska***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Akademia_Zamojska
- ***Muzeum Fortyfikacji i Broni „Arsenal”***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Arsena%C5%82_Zamojski
- ***Synagoga***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Synagoga_w_Zamo%C5%9Bciu
- ***Pałac Zamoyskich***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%82ac_Zamoyskich_w_Zamo%C5%9Bciu
- ***Zamojska Katedra***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Katedra_Zmartwychwstania_Pa%C5%84skiego_i_%C5%9Bw._Tomasza_Aposto%C5%82a_w_Zamo%C5%9Bciu
- ***Brama Szczebrzeska***
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Brama_Szczebrzeska_w_Zamo%C5%9Bciu

- **Zamojskie ZOO**
- <http://zoo.zamosc.pl/>

• Link do filmu na kanale YouTube pt. Wycieczka nr 77○ https://youtu.be/Kxp6X9qqHYk